

Knygos leidimą parėmė
Lietuvos kultūros taryba

Knyga parengta bendradarbiaujant
su Lietuvos nacionaliniu muziejumi

Knygos mokslinis konsultantas
Arnoldas Kazimierėnas

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*.

Šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų
bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių
tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar
padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose
terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-609-01-6032-9

© Tekstas, Rūta Kačkutė, 2024
© Iliustracijos, Eglė Rudžionytė-Meškėlienė, Reda Tomingas, 2024
© Leidykla „Alma littera“, 2024

RŪTA KAČKUTĖ

GINTARO KELIAS

—
NUO ROMOS
IKI BALTIJOS

Iliustravo **Eglė Rudžionytė-Meškėlienė, Reda Tomingas**

Alma littera
VILNIUS / 2024

TURINYS

I

SKYRIUS 6

KURIAME SUŽINOSI, KAS
YRA ROMA IR KAIP GYVENA
ROMIEČIAI, SUSIPAŽINSI
SU JULIANU IR IŠGIRSI
APIE JO SUPLANUOTĄ
EKSPEDICIJĄ Į TOLIMĄ
IR NEŽINOMĄ KRAŠTĄ

II

SKYRIUS 14

KURIAME SUŽINOSI,
KAS YRA GINTARAS, NUVYKSI
Į AKVILĖJOS MIESTĄ IR
PAMATYSI, KOKIUS DIRBINIUS
ROMĖNAI IŠ JO DIRBO

III

SKYRIUS 26

KURIAME SUŽINOSI,
KUO SVARBUS KARNUNTAS,
KAIP GYVENA LEGIONIERIAI
IR KODĖL REIKĖJO KAREIVIŲ
APSAUGOS

IV

SKYRIUS 36

KURIAME SUŽINOSI,
KAIP SEKĖSI KELIAUTI
PER MIŠKINGĄJĄ
GERMANIJĄ IR KOKIE
ATRADIMAI TEN LAUKĖ

V

SKYRIUS 46

KURIAME SUŽINOSI,
KAIP MES PAMATĖME
ŠALTAJĄ JŪRĄ IR IŠ KUR
GAVOME GINTARO

VI

SKYRIUS 58

KURIAME SUŽINOSI,
KAS ATSITIKO
KELIAUJANT NAMO
IR KAIP PARVEŽTAS
GINTARAS BUVO
PANAUDOTAS

I SKYRIUS

KURIAME SUŽINOSI, KAS YRA ROMA IR KAIP
GYVENA ROMIEČIAI, SUSIPAŽINSI SU JULIANU
IR IŠGIRSI APIE JO SUPLANUOTĄ EKSPEDICIJĄ
Į TOLIMĄ IR NEŽINOMĄ KRAŠTĄ

Labas, čia aš, **Kvintas Atilijus Primas** (*Quintus Atilius Primus*), Romos imperijos **legionierius, centurionas**, vertėjas ir pirklys.

O čia – **Roma**. Roma – didelis ir svarbus miestas, visos imperijos sostinė. Romos imperija – milžiniška, net sunku pasakyti, kur ji prasideda ir kur baigiasi.

Mes, romėnai, esame pasaulio valdovai. Mums paklūsta žmonės, gyvenantys prie Viduržemio jūros, Juodosios jūros, Atlanto vandenyno ir net Britanijos salose. Aš daug keliavau po šią plačią imperiją, daug kariavau ir pietuose, ir šiaurėje. Bet vienos kelionės nepamiršiu niekada. Daug kartų apie ją pasakojau, sako, net knygoje mano istorija užrašyta. Bet tu, svetimšali, šios istorijos nežinai, tai prisėsk šalia, mielai ir tau ją papasakosiu.

LEGIONIERIUS – Romos imperijos kareivis.

CENTURIONAS – legionierių vadas, vadovaujantis 80 kareivių ir 20 jų pagalbininkų.

ROMA – miestas dabartinėje Italijoje. Pasak legendos, Roma įkurta 753 metais prieš mūsų erą. Mūsų eros pradžioje ir dar beveik 400 metų Roma buvo viso civilizuoto pasaulio centras.

SOSTINĖ – kaip ir dabar, pats svarbiausias miestas valstybėje, kuriame yra valdžia. Romoje svarbiausias buvo imperatorius ir senatas. Aprašomu laiku Romos mieste gyveno apie 1 milijoną gyventojų, visoje Lietuvoje dabar gyvena tik 3 kartus daugiau žmonių.

O buvo taip. Kai buvau jaunas, Romos imperatorius buvo galingasis visos imperijos ir visų žmonių valdovas vardu Neronas. Jis buvo žiaurus, visi turėjo jam paklusti, o tiems, kas neklausė, grėsė didelis pavojus. Žmonės kalba, kad jis net savo motiną liepė nužudyti! Bet mano istorija ne apie tai. Neronas buvo turtingas, bet jis troško dar daugiau turtų ir galios. Tad liepė savo patikėtiniui, **gladiatorių** kautynių organizatoriui Julianui surengti didžiules varžybas. Tokias, kad visi susirinkę – draugai ir priešininkai – iš karto suprastų, kas yra galingiausias ir turtingiausias viso pasaulio valdovas. Neronas, žinoma, turėjo galvoje save, nes tik save vieną ir mylėjo.

GLADIATORIUS – Romoje rengtų viešų žaidynių dalyvis, dažnai vergas ar karo belaisvis, turėjęs kautis su kitais gladiatoriais arba laukiniais žvėrimis, kartais iki mirties. Tokios kautynės buvo rengiamos šimtus metų. Šitie baisūs spektakliai sutraukdavo minias žmonių, norinčių pasižiūrėti į šį reginį. Mums sunku suvokti, kad žmonės galėjo taip žiauriai elgtis su kitais žmonėmis, bet tais laikais žmogaus gyvybė nebuvo taip vertinama kaip dabar.

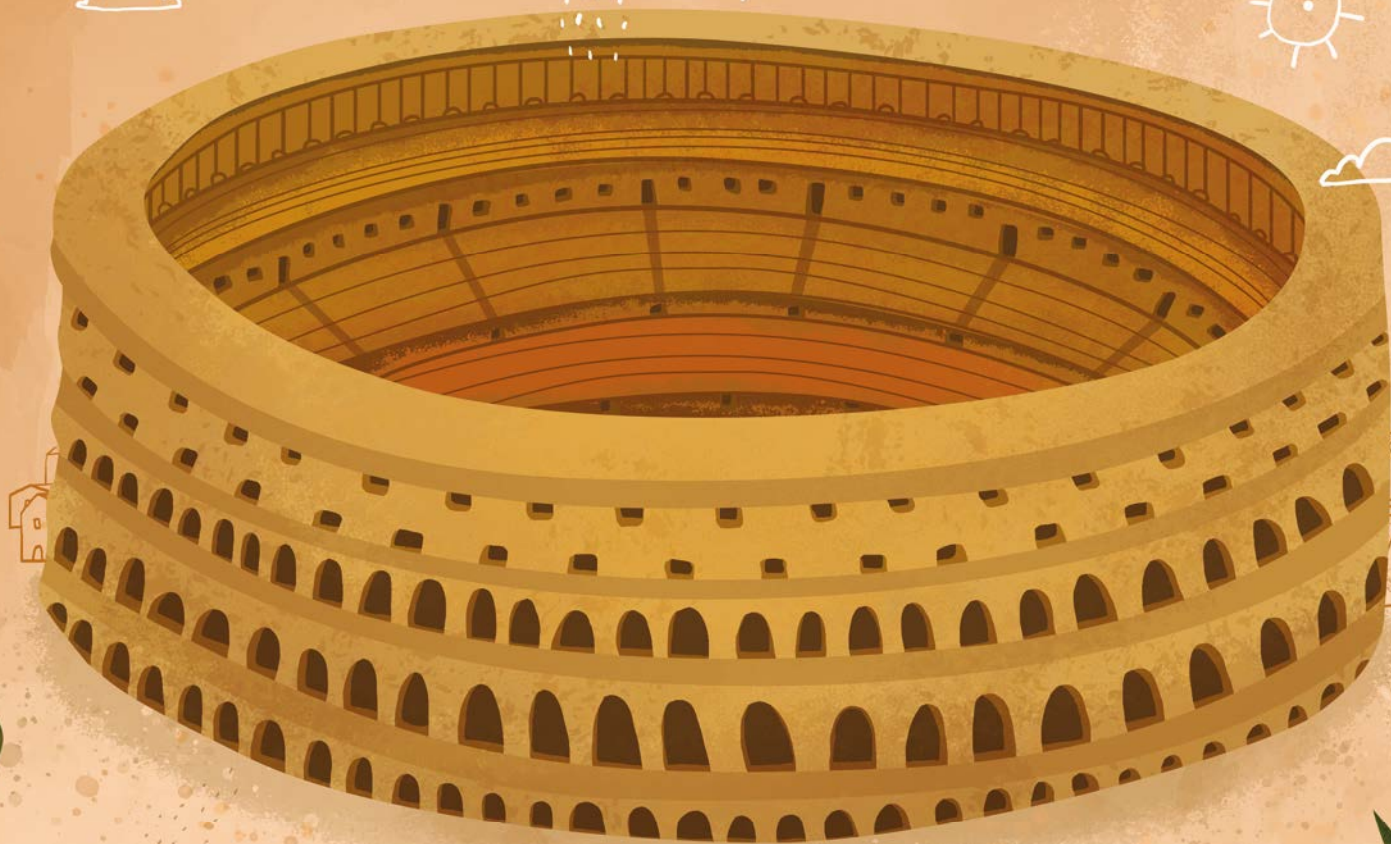
VAIZDUOJAMAS I MŪSŲ EROS AMŽIAUS PABAIGOS EUROPOS ŽEMĖLAPIS

Julianas labai susirūpino, nes gerai žinojo, ką reiškia neįvykdyti imperatoriaus valios, taip gali ir gyvybę prarasti... Ilgai suko galvą, ką daryti, kuo nustebinti imperatorių ir visus romiečius. Auksu ir sidabru jau nieko nebenustebinsi. Brangieji akmenys irgi ne naujiena, nors ir retas gali sau leisti jų įsigyti. Ir staiga prisiminė, kad yra toks dalykas – gintaras, dar vadinamas **glesum**, kurio trokšta visi Romos galingieji ir turtingieji, o turi tik retas iš jų. Julianas užsisvajojo vaikščiodamas alyvmedžių šešėlyje: „O! Jeigu pavyktų gauti daug gintaro! Tiek, kad visas Romos **amfiteatras** būtų juo išdabintas! Tada visi kalbėtų, kad to dar gyvenime nėra matę, ir nulenktų galvas prieš Nerono galybę.“

Julianas ne kartą buvo girdėjęs, kad tolimoje šiaurėje gintaro galima gauti labai daug. Ir štai jam šovė į galvą mintis: „Reikia išsiųsti ekspediciją į tą pasaulio kraštą. Ten, kur, pasak visko mačusių keliautojų, banguojanti šalta jūra, o jos pakrantėje esama daug gintaro. Ten, kur gyvena kultūros nepažįstantys žmonės **barbarai**. Sako, jie renka gintarą ir mielai jį parduoda.“

GLESUM – tokiu žodžiu gintarą įvardijo romėnai, gali būti, kad taip gintarą vadino ir prie Baltijos jūros prieš 2 000 metų gyvenę mūsų protėviai.

AMFITEATRAS – apskritas statinys, kurio centre įrengta scena įvairiems pasirodymams: vaidinimams ar kovoms.

BARBARAI – taip romėnai vadino svetimšalius nepažįstamus žmones, kurių ir prisibijodavę, nes jie kalbėjo keista kalba, dėvėjo kitokius drabužius ir elgėsi visiškai kitaip nei romėnai.

Vieną saulėtą dieną Romos gatvėje sutikau Julianą, o jis man ir sako:

– Užėik pas mane rytoj vakarop, turiu svarbų reikalą.

Aš taip nustebau – juk jis Julianas, Romos mieste gerai žinomas ir gerbiamas žmogus, o aš tik paprastas imperijos karys. Tad tariau:

– Dėkoju, garbusis Julianai, už kvietimą, tačiau kuo galėčiau būti jums naudingas?

O jis man toliau kalba:

– Tau jau teko būti barbarų žemėse ir jų kalbą šiek tiek supranti. Be to, išmanai prekybą. Būtinai ateik rytoj vakarop, manau, tau patiks tai, ką noriu pasiūlyti.

Taip taręs, nuėjo sau patenkintas gatve, o aš iš tos nuostabos vos benei katei uodegos nenumyniau...

MOZAIKA – paveikslas, sukurtas iš mažų marmuro gabaliukų.

FRESKA – piešinys, nutapytas ant sienos.

ATRIJUS – gyvenamojo namo pagrindinis kambarys, panašus į vidinį kiemą su iš dalies uždengtu stogu.

DOMUS – dideli vienai šeimai skirti namai, kuriuose gyveno Romos imperijos turtingieji. Tokio namo gale dažnai būdavo uždaras sodas. O dauguma Romos miestiečių gyveno ankštuose 3–5 aukštų daugiabučiuose. Jų apatiniame aukšte dažnai būdavo įrengiamos parduotuvėlės ar mažos užkandinės. Romėnams buvo įprasta valgyti nebrangiose užkandinėse, nes namuose valgi gaminti galėjo sau leisti tik turtingieji.

Kitą dieną nuėjau į Juliano **domus**. Čia buvo susirinkę daug pasaulio matę karvedžiai ir prekeiviai. Įėjus į šiuos namus, man net akys apraibo. Tokios prabangos nebuvau matęs! Iš išorės domus primena karinį fortą, nes iš visų pusių jį supanti siena saugo šį namą nuo pašalinių akių. Bet, įžengus pro aukštas medines duris, viskas pasikeičia. Perėjęs trumpą **mozaikomis** išklotą koridorių, patenki į didžiulę erdvę, išpuoštą **freskomis**, vadinamą **atrijumi**. Viduryje kiemo akis traukia kvadratinis baseinas, o per plačią angą stoge erdvę apšviečia saulės šviesa. Baseino vanduo tarsi veidrodis, jame atsispindi reti, švelnūs debesėliai. Aš tokį grožį buvau matęs tik Romos **pirtyse**.

PIRTIS – kiekviename didesniame ar mažesniame Romos imperijos mieste veikė viešosios pirtys, nes romėnai didelį dėmesį skyrė švarai. Mokslininkai teigia, kad mūsų eros pradžioje Romoje buvo apie 200 viešųjų pirtčių. Buvo galima mėgautis šaltąja, šiltąja ir karštąja pirtimi, o grindys ir sienos buvo ne tik šildomos, bet ir išpuoštos mozaikomis. Miestiečiai galėjo lepintis ne tik šiluma ir vandens procedūromis, bet ir masažais, vynu bei užkandžiais, jeigu tik turėjo tam laiko ir pinigų. Tačiau daugelis pirtčių buvo pigios, todėl jomis naudojosi ir neturtingi miestiečiai. Per šventes kai kurios lankytojus priimdavo ir nemokamai.

Mus, svečius, pasitiko Juliano vergas ir palydėjo į **tabliną**. Kambario viduryje stovėjo didelis stolas, prie jo įspūdingas kėslas, o prie sienų keletas taburečių, ant kurių šeimininkas pasiūlė visiems atsistoti. Po ilgo pasitarimo Julianas paskelbė savo sprendimą:

– Sulaukus pavasario, į šiaurę iškeliaus didelis vyrų būrys, o tiksliau – visa **centurija!**

TABLINAS – senovės romėnų namo (domus) patalpa, sujungta su vidiniu kiemu (atrijumi) ir išeinanti į uždarą galinį sodą. Tai namų šeimininko darbo vieta, kuriame jis tvarkydavo savo reikalus, priimdavo besikreipiančius.

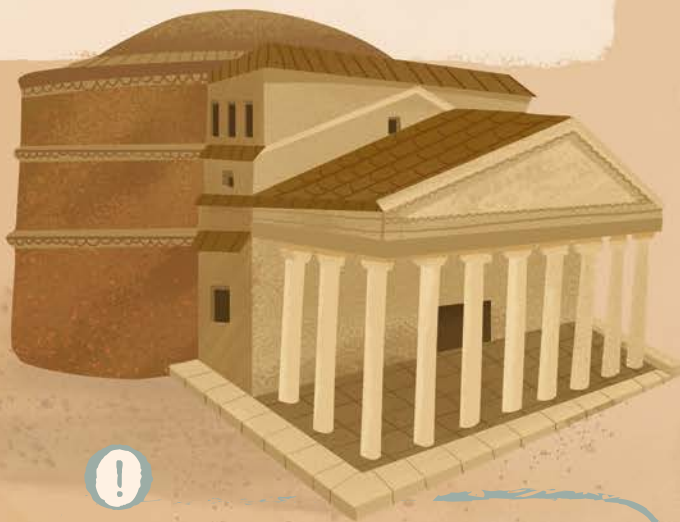
CENTURIJA – 80 kareivių būrys, lydimas 20 pagalbininkų.

Staiga Julianas atsisuko į mane, nužvelgė nuo galvos iki kojų ir iškilmingai pareiškė:

– Pavedu Kvintui Atilijui Primui vadovauti šiai centurijai!

Man iš laimės net suspengė galvoje. Taip visai netikėtai aš tapau centurionu, didelės karių grupės vadu, ir ekspedicijos į nepažintus šiaurės kraštus vadovu.

Prieš išvykdamas į kelionę užsukau į pagrindinę **šventyklą** – Romos Panteoną, kad užsitikrinčiau dievų prielankumą, tai tokioje kelionėje tiesiog būtina. Svarbiausia buvo, kad dievas Merkurijus būtų man maloningas, nes jis globoja prekybininkus ir keliautojus, juk ekspedicija turėjo būti ne karinė, o prekybinė.

ŠVENTYKLA – dievo (dievų) garbinimo vieta. Romos mieste šventyklos skaičiumi lenkė pirčių skaičių. Romėnai turėjo daug skirtingų dievų, tad ir šventyklų būta įvairių. Pagrindinė Romos šventykla – Panteonas, jo pavadinimas ir reiškia „skirta visiems dievams“. Jeigu nuspręstum nukeliauti į Romą, Panteonas, kurį šiandien pamatytum, pastatytas kiek vėliau nei šioje knygoje aprašomas laikas, II amžiaus viduryje. Tuo metu gintaro poreikis Romoje buvo pats didžiausias. Beveik kiekvieną užsiėmimą ar reiškinį globojo atskiras dievas. Pats svarbiausias buvo visų dievų karalius Jupiteris, tikėta, kad jis valdo griausinį. Jupiterio brolis dievas Neptūnas valdė jūros karalystę ir globojo arklius. Neptūną lengvai atpažinsi, nes jis visada rankoje laiko tridentą. Būta ir deivių. Pati gražiausia iš visų – meilės ir grožio deivė Venera. Išmintį globojo taip pat moteris – deivė Minerva. Būta ir dievų dvynių – dievas Apolonas ir deivė Diana. Apolonas globojo muziką ir poeziją, o Diana – gyvūnus ir medžioklę. Jie abu buvo ir šaudymo iš lanko dievai.

